

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 12

Fylke: Trams.

Tilleggsspørsmål nr.

Herad: Hillelög

Emne: Gamel Engkultuur

Bygdelag: Skarabakk

Oppskr. av: Carl Berthelsen

Gard: Stoneleik.

(adresse): Tachboks 50, Tromsø.

G.nr. 9. Br.nr. 1.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

1. Andre eng og utslått var brukte i den menning som antydde. Når en åker ble "lagt igjen" ble den ikke - som no, tilrådd med gressfrø. Det var ikke noen; arve prestkrage og litt fett gress som ble det taugt og dette gresset kalles "ekkra", og ble høstet. "Vi nå i dag slå ikke utkeren" - "atlelde" o. l. utkjema. Ikke i alle navn som anført. Gress og fint gress ikke seruane. Ikke seruane eller bereng avund "vid" fjellslått: li og jase.
2. Ikke utslått avund om at eng ble høstet for stein, ikke utslått - som forude "fjellslått" kunne være skogslått den slags like utslått i Hillelög herred.
3. Ikke utslått.
4. Enno for 50 år siden var det like en grøfting i vassjukt eng! Ikke naturlig en eng i noe høne -
5. (Gamle, gjøddelig viske og sammar)
Ja, eng (men ikke utslått) var gjøddela m. vintergjødelen. Ja, fra gammelt an. Still vintergjødelen var brukte på eng der hvor det var noe eng. Men først fikk det potet, etter det ble det utslått, og det var ikke meget slit-åker! Men det kunne være opstikk med 2-3 kje, som det ble høstet på her og der i fjell (og på eng) og fordi det inga mark var mellom knatt og slarstein rundt høne. På 2 slike steder (like ved sjøen) ble "møtkevangen" så stor at den skjøttes rundt så smalt an sjøen. Andre naboer var her og lastet høt ut og da med gjøddel (møtke)

Gjädelen var lagt i hop av alle dyr i lange hestfær
 fjæst og uten overlegg. Det var sommet vakk gjennem sø-
 kall "reunstein" kull ved gylact av det namt ut -
 Nei, det ble spredt m. gjädrel eller høne. -

6. Fjæra slitt var særskilt navn. Men ordet "fjæ" er
 velkjent. Den haar stuen var i grinner av matten
 ble grinnerne flyttet vart i vart dag eller dag av det
 kalles "å gringå". Og den således gjädrelde seg
 kalles "å" "grinutå" og den "grinutå". Men det
 navn gjaldt ikke for en summeren når gresset var
 vakkert, da het dette engstykket "grinutå" (Kart 6°)
 Merke sammen ble det "gringådd" med siden av eller
 på annet sted - -. Nei, jeg kan ikke få det til at også
 gresset og højet for "å" kalles "grinutå!"

Må si litt mer. Dette "fjæ" er nærmest det samme som
 "å" "fjæ", som sier "høvedstod". Navnet "Kvartå" er
 kjent for flere steder, og Kvartå, hvis hester eller
 høne hadde for skitt og gjeste fortrinnsvis et viss
 sted sa de gamle: "den har no gammelå" (Kart 6°)
 "å" "fjæ". Hvis hann eller uakne fikk for skitt å sette
 horti en nabogård tid og ofte ble det sagt det samme.

7. Åja, summerfjæ ble vakk plassert med hensigt med
 neppe vinterfjæ. Det øvrige i Sp. 7 ikke aktuelt.

8. - De fleste kjente gjädelen ("møtke" "fjæren"
 (Kart "å") ut av høsten og la den i små dunger her
 og der - lag med jevn avstand mellom disse - ca. 10-15
 m. - . Dungen kunne da være 1 m. i basen og dannet
 "pyramide" med 1/2 m. høy topp - ijevel måtte av
 siden, "møtke" "fjæren" som var bra bred 1.00 m. til
 1.20 og 2 til 2.50 m. lang med glatt bordside. Ved pri-
 mitivt brakk kjentes møtke ut med lille hær og det
 var steder den de p.g.a. ulende hær den ut i sett på
 ryggen - Den hadde jo ligget ute og var bra "å" -
 Disse dungen som nevnt ble så som være i "møtke-
 bankartida" slitt for med "møtkeklæ" "hauk"

Smukt blad
Högva
Högva
Storre mäl
Högve och för
under det
Kadde som egg
Storre mäl
20-23 cm
Högve och för
Storre mäl
Högve och för
Storre mäl

Flager: vis-g
Kjettling slaga
Högve och för
Storre mäl
Högve och för
Storre mäl

1889

benemning för en så "Kasta" jemt utläm med tre
Skuffel. - En annan måte var ä "slaga" makttra:
När den var vären - agrä om hilsten, Kjättes ut ble den
sprett jemt utläm slitt den var uten handling, bare
Kastet rindt med "Skuffla" - . Deras små og store
"makttra Knottan" (små same egg ke store same en fot-
hall) lå da til vären da de blei "slaga" med enten ei
rissloga eller "Kjettling slaga". Man sjuler at rissla-
ga "reie" gressrotar og tatt til med Kjettling, antler
Kjettling - "I 1870-80 ärene blei makttra banka velst,
- med Klabbra og enkelte slaga ho med rissloga, men
ei Kjettling slaga såg ni ikkje får i 90 ären, äja, ei
og enda va der vel, og no får tida e det vel på same
hantle med Klabbra, og same slaga med rissloga; jeg
trive di fleste bröte Kjettling slaga förre man ser at
den ligg her og der på gärdan slott med Kjettling. Den
blir ikkje bekkem sund men ligg ferdig -"
9. När "Blatteanna" var ^{over} om sommaren fikk hüs-
dyra beite utendret - ikkje an hüsdyr til gjärdling;
men fordi det på enkelte gärde var dörlich med gress
i utmarka. Nei, ikkje om vären fikk hüsdyra fore
ä quage på inmarka när gresset hadde tekke
tic ä utkre noe videre. Man tok tic ä "avenge",
näm får nam senere. "Avenge" sier greit: "holde
dyra av engu. Det tok jo tic ä vakte i markä, li og fjell.
(Vi så under 8 at makttra var Kasta. När den var
quadd med" d. u. s. gresset tok tic ä vakte om, var en
strökt parad tic ä "reuske markä". Med rime ble
engu feneu over så all Kvissst, fiskebein, stein og
hva same helst ble rakk ihops og brakt utkre -
10. Jän, på gärde m. vanligelt stell er det slitt med
ä ha dyra ut på engu om när og forrammen får ä
quage, hüsKapen står på häs og föres med häg og vakte
tic så langt ut at det er beitonan i markä = utmarken.
Man parätte ä si at det er etten ärk. Skiftet ed gar slitt til.

11. F. M. K. skjøtt med spredning av etterladene Kæber,
og spjalt "en utkjennet"

12. Om nåden var dgra om natten i vinterfjæret
så lenge det vordt ble mildt nokk til at de kunne
has i "sammarfjæsen" med sine grise negger
"sjelberneggæ". F. Fjæs hadde, og har haer en gård
sø a si. Disse "fjæsane" var byggd oppi bakken
i utkant av innumark så kunne fikk godt, an
mølig, fløyende gjæddel til kunne innumark. Det
sann var "utslatte" horte i skog ble ikke gjæddela
fra gårdene. Skogen dørker heder det og det er så,
vel p. g. an. at det er lidet. Men men enn ett sammar-
fjæs er utbrukt - has ikke på en og samme gård.

Når en snattken av "utslatte" må nærnes, at
ute på ågene med varren av gæfuge, helstueise,
ble til jøte og nigr fældsleudig gjæddel av fjælen.
Og det dures utslatter her så vel av voreierens som
til leie for andre. Ikke bare i fjælen og fjell her,
var det slitt (sine var for fjælebestanden er lett
an i en utrolig grad med for 40-50 år siden!) men
opri i bratte hien langs fjærdene. Det meste af "blis"
kistel i stotte "fjellslatter" haer en nesten ikke for
fæfeste og haer det ræiser stein fra fjellkinnene og
Kusæserne. Der oppe stopper det herlig deiffende gress
i svore gannsetken "nøtter", nøtter sann nok og
slipper til. På sine steder ruller og ræiser disse nøt-
ter like til kant på andre steder må de med stort
himen løftes og bær så og så for eller å slipper til.
Det skal sterke greier til ved et hopp på halvhindre
meter - mer og mindre. Springer en marke ekspla-
deren hele minn 80-100 cm. i snormil sann den en
og innumark går med et kløst barki urene - En slik
nøt kan stoppet steinhård (den ruller ikke ellens) ha
en vekt på opp til 100 Kg. vel mer og. Planesarbeid!

13. Se under 6. Kyö eller sänes var eller at slätk-
anna var även, kall i "grimmans" hället men i Sannu-
ffjället som a ha gjärdelen spredt med det sammene, så
med den faste som den flytande - . Grimmans var
beskrivning haca grim som 2.5 under lang sa. m. höj
Med 6 eller 8 grimmer hle det bra plass - . På gårdens
var det med sjelden an eller nåen steds, men ena
ett sett grimmer som de var bruket på ett felt -
Men var her en nevnt sänes "må det ses at utken
var de på fjellet hile sammene, eller först
ut på äger - . Ja, som under 6 partalt. - No
er grimmans og "grimgäung" mer sjelden, ja meget
sjelden - .

14. Sam 6 og 13.

15. Ikke akkurat i Hillesøy. Men en har hirt
en saga om at udje, bjorne og naar gjestet og grimmans
inne i fjellbjeggene helst får i tiden - . Men
ikke hirt om at det ble satt opp skremsel for
dine djur. Men det ble og blir enno satt opp med
patetaker. Det er klart og godt ett par staurer opp
med og et tueretra. Ei grimmel langrykkettra, og
ei yttertrøye (bluse) gjæs nesten og ei hane på
åuste enden Kamplikkere Karen.

16. Ikke akkurat for Hillesøy.

17. Hillesøy hadde ikke gjæden haca hækopen hle
gjett i utmarken om dager. Men var den om sam-
menen hjem til gårds får melketid om halleten
kl. 7-7½ (19-19½, mette kuenne gjetes utenpar inn-
marken, an barne. Når det led sist på sammene
var det slik - og er det enno - . Kyrne kammen ikke
for tidlig hjem men helst for sent, ja ikke om
nok hollen og det må oppattes og heles hjem med
kuel eller uell, kanskje fins de ikke for neste dag.
Loken er: Når soppene var tie a bli der har djura

Fugleskremsel
med patetaker,
slik en så Karen.

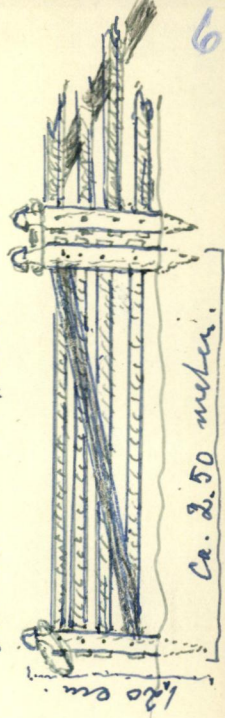
ikke vil å gå til gårds men streifer her i om-
 marken bare med sans for søppel og øster søppel!
 18. Bare får amballe grinner. De ble "stappa
 med" d. v. s. eaderstapene på hver grinn ble satt
 ned i huller i marken. Hullene ble "stappa"
 med "grinnstaur" et jernspott. Se nedre an-
 grinner og staur - her på denne siden - .
 19. Tuzon an arduus kan plasseres i saubåndet sammen
 med gjelder. - Kan nevne at arduus "kui" brukes
 slik: "Man må "kui" sig far" og: "kan "kui" sig
 no far å seie nokke" samt: "kan "kuidde" sig
 far å seie til": "det er fartid - "kui": "segre sig.
 Vil helst "ungå" - . Ordet "Kue" kan og plasseres:
 "den same gjene vil "Kue" (Kvade, gjere Kvad) fins
 alltid nokke til visa, - "Tug" fins og en plass
 for "ei Tug" (skute, trede); Kjøtt. Er også en laud.
 Lange som stikker frem delvis under vann. -
 "Datter mi passe ditkes for Banes Tuga!"
 20. Ikke å skille.

21. Pille, arke og fiskeaufall var ikke brukt,
 Taag og bare som hadde ligget i net og Rjas og
 helst var uttømt fra sauband, har vært brukt
 i tid så langt til hake som venter kan og
 brukes ennå direkte til gjadel på søye. Det er
 utmerket enne og kan Rjars opp i hundrevis
 an los på sine steder. Men den hvor det er
 "stråleann" jeun strålebred fester ikke stort
 i hanneret - .

Henned mi ennet aies å "vare gitt ganske
 uttømmende behandling - farsåvitt angår det
 her gjeldende Rjarsstrick Hillerij herred og "jeun-
 land" -

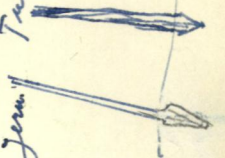
6. 13.

Grinn med øfte og vryger.
 "Kui"slira er "øfte"

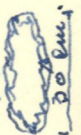

Ca. 2.50 meter.

Grinnstaurer
 Jern Taa.

Øngjer

Øngjer pleket an nevde bjørke-
 midjel nah brukt til skibens
 på øje og lund i "gamle lagar"
 for det var bare kampf o. l.

Det kunne brukes ambal
 grinner eller behore me so
 bare 3. -

2664

*Troms.
Hillesøy.*

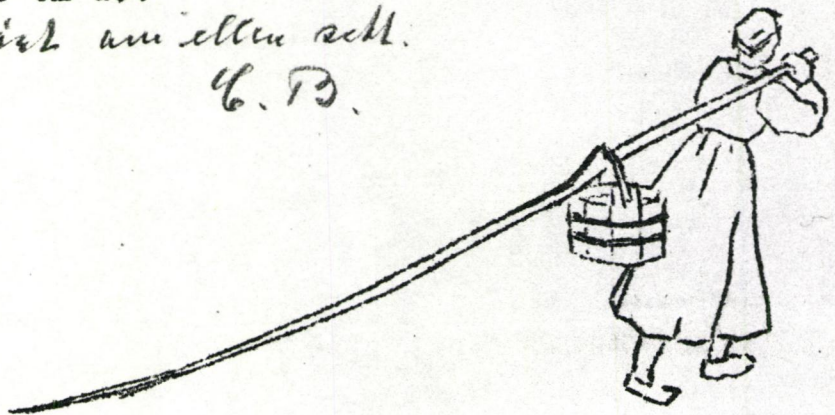
NORSK ETNOLOGISK GRANSKING
ADR. NORSK FOLKEHUS
BYGDØY

Ver gild og skriv svaret med blyant på sama ark.

Tilleggsspørsmål til nr. 5 Vannbæring.

I Tinn i Telemark har ein for eit par mannsaldrar sidan bera vatn på ei lang stong. Ein bær den eine enden over aksla, den andre enden drog ein etter seg på marka. Taret fest på stonga bak ryggen at den som bær (drog). Ein liten hake på stonga gjorde at handtaket på bøtta ikkje gleid. Vatna var såpass mjuk at vatnet ikkje skvampa over. Om denne opplysninga kjenner ein no denne metoden berre i Vämanland i Sverige. Det kan henda at det tidlegare har bera meir vanleg å bera vatn på denne måten. Hugsar nokon i Dykkar bygd noko om det ?

*Jhu här an eller sell.
G. B.*

Tilleggsspørsmål til nr. 12.

Finst det noko opplysning om at ein brukar eller har bruka fiskebein og fiskehovud til brensel ? *Nei.*

Har ein bruka kumøkk til brensel ? *Nei.*

Carl Berthelsen